

τήν έκλογήν τῆς πορείας ἐκ τοῦ παραδοσιακοῦ μυθολογικοῦ κύκλου πρὸς τὰς ρεαλιστικὰς περιστάσεις τοῦ βίου καὶ πρὸς τὸ ἀστικὸν θέατρον. Ἡ διαδικασία χαρακτηρίζεται μὲ θεαματικὰ καὶ πεπλεγμένα ἐπεισόδια καὶ μὲ πρόσωπα ἀντιπροσωπευτικὰ ὁμάδων τοῦ μετασχηματισθέντος κοινωνικοῦ βίου, εἰς τρόπον ὥστε τὰ θεατρικὰ πρόσωπα νὰ ἔχουν μορφήν γενικὴν, πανελληνίον. Εἶναι προφανῆς ἡ σύνδεσις τῶν ἀλλαγῶν αὐτῶν πρὸς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ χαρακτήρος τῆς πρῶν αὐτονόμου πόλεως καὶ τῆς ἐκ τῆς καταφανοῦς εὐημερίας ἀλλαγῆς τῶν κοινωνικῶν ὄρων τῆς διαβίωσης.

Οὕτω δὲ μὲ τὴν παράλληλον καὶ εἰς τὰ τρία δραματικὰ εἶδη ῥοὴν ἐκ τῶν ἐντόνων δραματικῶν καταστάσεων καὶ τοῦ τραχέος λόγου εἰς ἡπιωτέρας, κομψότερου λεξιλογίου, μὲ ἀνάλογον μεταβολὴν εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν δραμάτων καὶ τὴν σύγκλισιν τῶν κοινῶν στοιχείων τοῦ τραγικοῦ καὶ τοῦ κωμικοῦ ἐγένετο ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ δραματικοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους εἰς τὸ ἀστικὸν δράμα τοῦ Μενάνδρου, τὸ ὁποῖον παρέλαβεν ὁ Ἑλληνιστικὸς κόσμος καὶ μὲ τὴν σύμπραξιν τῶν ῥωμαίων μιμητῶν παρεδόθη εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Διὰ τὰς περιπτώσεις τῶν ἐξελικτικῶν μορφῶν εἰς ὄλην τὴν ἔκτασιν τοῦ θέματος προσάγονται ἱκανοποιητικαὶ μαρτυρίαι εἰς ἀριθμὸν καὶ ποικιλίαν, ὥστε τὸ συμπέρασμα νὰ προκύπτῃ ἀβίαστον, ὅπως συνάγεται εἰς τὴν μελέτην, ἥτις δικαιούται τῆς ἀναγνωρίσεως διὰ τὸ νέον φῶς πού ρίπτει εἰς ἓνα φιλολογικὸν τομέα τόσον σημαντικόν, ἀλλὰ καὶ τόσον ἀνεπαρκῶς γνωστόν.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Εὐριπίδης. *Ἑλένη*. Εἰσαγωγή-μετάφραση-σχόλια Ἑρρ. Χατζηανέστης Βιβλιοθήκη ἀρχαίων συγγραφέων Ἰ. Ζαχαρόπουλος, Ἀθήνα 1989, σχ. 80 μ., σελ. 423.

Ἡ Βιβλιοθήκη Ζαχαροπούλου ἐπλουτίσθη διὰ τῆς *Ἑλένης* τοῦ Εὐριπίδου μὲ ἓν μεταφρασμένον ἀξιόλογον ἔργον τῆς ἀρχαίας γραμματείας χάρις εἰς τὴν λογιωτάτην καὶ λίαν εὐσυνείδητον καὶ ἐπιμελῆ συμβολὴν τοῦ Ἑρρίκου Χατζηανέστη. Εἰς τὰς 140 σελίδας τοῦ κειμένου τοῦ δράματος εἰσκομίζονται 125 σελίδες τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ 146 σελίδες τῶν Σχολίων. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἡμισυ τῶν σελίδων τοῦ κειμένου ἀποτελεῖ ἡ ἑμμετρος μετάφρασις τοῦ κειμένου. Ἡ εἰσφορὰ λοιπὸν τοῦ Ε. Χ. εἶναι ποσοτικῶς μεγάλη καὶ ποιοτικῶς, ἄς τὸ εἴπωμεν προκαταρκτικῶς, ἐξαιρετος. Τόσον ἡ συγκρότησις τῆς Εἰσαγωγῆς ὅσον καὶ τὰ Σχόλια εἰς ὄλην τὴν ἔκτασιν μαρτυροῦν τὸν ἐγκρατῆ φιλόλογον τὸν διερευνήσαντα τὸ θέμα του εἰς ὄλην τὴν ἔκτασιν καὶ ἀναδιψήσαντα τὴν πενιχρὰν ἐγγώριον καὶ τὴν ἀνεξάντλητον ξένην βιβλιογραφίαν εἰς ἐκπληκτικὴν πληρότητα. Ὅσονδήποτε ἀξιόλογα καὶ σεβαστὰ καὶ ἂν εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν παλαιότερων φιλολόγων καὶ αἱ προτάσεις των σοφαί, ὁ Ε. Χ. ἔχει συχνὰ τὴν ἰδικὴν του γνώμην.

Ἡ *Ἑλένη* ὑπῆρξε τὸ δράμα μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Εὐριπίδης ἀνέτρεψε τὰς περὶ τῆς ὥραιας Ἑλένης τοῦ Μενελάου μέχρι τότε ἀντιλήψεις τοῦ Πανελληνίου καὶ ἀπὸ ἔνοχον μοιχείας καὶ ὑπάιτιον τοῦ ὀλέθρου Ἑλλήνων καὶ Τρώων τὴν ἀποκαθιστᾶ ὡς θῦμα τῶν σχεδίων τοῦ Διός, πιστὴν καὶ τιμίαν σύζυγον, μηδέποτε συναντηθεῖσαν μὲ τὸν Πάριον καὶ μηδέποτε μεταβᾶσαν εἰς τὴν Τροίαν.

Εἰς τὴν Εἰσαγωγήν ὁ Ε. Χ. ἀντικρούων τὰς ἀπόψεις πολλῶν λογίων, ἀμφισβητοῦντων τὸν τραγικὸν χαρακτήρα τοῦ δράματος καὶ χαρακτηριζόντων αὐτὸ ὡς ἀνοῖγον τὸν δρόμον πρὸς τὸ οἰκογενειακὸν δράμα, πρὸς τὸ ἐλαφρόν, τὸ

κωμικὸν καὶ τὴν κωμωδίαν τοῦ Μενάνδρου, παρατηρεῖ ὅτι οὐδεμία σκηνὴ προκαλεῖ γέλωτα, ὅτι ἡ πλοκὴ συνθέτει μῦθον καὶ περιπέτειαν κατὰ τὰς Ἀριστοτελικὰς προδιαγραφὰς τῆς Ποιητικῆς καὶ πιστεύει ὅτι ἡ Ἑλένη ἀποτελεῖ τραγωδίαν μὲ τεταμένην ἀτμόσφαιραν φόβου καὶ ἀπειλῆς καὶ τραγικὴν ἀγωνίαν, ὃ δὲ ποιητῆς εἶναι πάντοτε, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης γράφει, **μῦθων ποιητῆς μᾶλλον ἢ μέτρων**. Καὶ ὄντως ὁ Εὐριπίδης ἐδῶ δημιουργεῖ περὶ τῆς Ἑλένης μύθους τελειῶς ἰδικούς του. Αὐτὸ ὑποχρεώνει τὸν Ε. Χ. νὰ ἐπιχειρήσῃ μίαν ἐμπεριστατωμένην ἐπισκόπησιν τοῦ τρόπου καθ' ὃν φέρεται ὁ μῦθος τῆς Ἑλένης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν, παρατηρῶν ὅτι ἡ λογοτεχνία φαίνεται ἐπηρεαζομένη ὅχι τόσον ἀπὸ τὸ κάλλος, ὅσον ἀπὸ τὰς ὀλεθρίας συνεπειάς, αἱ ὁποῖαι τὸ συνοδεύουν. Ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τοῦ περὶ Ἑλένης μύθου εἰς τὴν περιοχὴν τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἐνδείξεων σχετικῶν ἔργων τέχνης παρατηρεῖται ὅτι πρόκειται περὶ ἐλάσσονος θεότητος (θυγατρὸς τοῦ Διὸς) ἀνθρωποποιηθείσης καὶ σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν ἐπίσης ἀρπαγεῖσαν Περσεφόνην, ἣτις ἐπεκάλυπεν αὐτήν. Εἰς τὸν Ὅμηρον ἡ Ἑλένη, κόρη τοῦ Διὸς οὐδέποτε κατακρίνεται, ἐνῶ εἰς τὴν Λυρικὴν ποίησιν μὴ δεκτὴ ὡς θεά, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος, ἐπικρίνεται ὡς ἔρωτικῆ, ἄπιστος καὶ προδότις, ἐκτὸς τοῦ Στησιχόρου ὅστις κατηγορήσας αὐτὴν πρῶτον, ἐτυφλώθη εἶτα δὲ παλινῶδῃσε καὶ ἐφευρῶν τὸν μῦθον, ὃν υἱοθέτησεν ὁ Εὐριπίδης, καὶ γράψας τὴν ἀθωωτικὴν αὐτῆς Παλινῶδιαν ἐπανεῦρε τὸ φῶς του. Ὁ Αἰσχύλος τὴν κατακρίνει ἀδυσωπῆτως ὡς αἰτίαν τῶν συμφορῶν τῶν Ἑλλήνων μὴ δεχόμενος τὴν ἄποψιν ὅτι ὑπῆρξεν ὄργανον τῆς μοίρας, πρᾶγμα ποῦ δέχεται ὁ Εὐριπίδης, ἀλλὰ πιστεύων ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὀλέθριος εἰς τὴν συμπεριφορὰν του. Πρὸς τὴν ἄποψιν τοῦ Αἰσχύλου ἀντιτίθενται τινὲς τῶν λογίων, ὁ Ε. Χ. ὅμως συμφωνεῖ πρὸς τὰς ἀπόψεις τοῦ τραγικοῦ. Εἰς τὰ ἄλλα δράματά του ὁ Εὐριπίδης τὴν φέρει ἔνοχον μοιχείας ἐξ ἔρωτος καὶ διασπῶσαν τὰ δεσμὰ τῆς ἀνδροκρατίας (ἴσα δικαιώματα ἀκρατείας), ὅμως οὔτε τὴν ἐπαινεῖ οὔτε τὴν κατακρίνει. Εἰς τὸ δράμα Ἑλένη ὁ Ε. Χ. ἀναλύει τὰς πράξεις καὶ τοὺς λόγους τῶν κυρίων προσώπων τοῦ δράματος καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν τμημάτων αὐτοῦ, στασίμων καὶ χορικῶν καὶ συσχετίζει τὴν τεχνικὴν πρὸς τὴν ἐν ἄλλοις δράμασι καὶ συμπεραίνει ὅτι ὁ Εὐριπίδης διαπορῶν διατι νὰ γίνῃ ὁ πόλεμος, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ἀρπαγὴν μιᾶς γυναικός, ἔρχεται νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν φήμην τῆς Ἑλένης μὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀρπαγέντος εἰδώλου, μιᾶς ἐκδοχῆς τόσον παραλόγου, ὅσον παράλογος ὑπῆρξε καὶ ὁ δεκαετῆς πόλεμος. Κλείων τὴν Εἰσαγωγὴν του ὁ Ε.Χ. παρατηρεῖ ὅτι ὁ Εὐριπίδης εἶχεν ὑπ' ὄψει τὰς περὶ Ἑλένης μυθικὰς παραδόσεις, ἀλλ' ἐπροτίμησε νὰ υἱοθετήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Στησιχόρου ἐπινόησιν τῆς ἰδέας τοῦ εἰδώλου διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἴδιον μῦθον καὶ ἴδια ἀλθηφανῆ πρόσωπα τοῦ δράματος, ἑστερημένου ῥητορικῆς ὑφῆς καὶ ἔχοντος συμμετρίας ἀνομῆς καὶ δραματικότητας. Τὸ δράμα παρουσιάζει ἀναλογία πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Ταύροις. Φέρει ἀντιπολεμικὸν μήνυμα καί, ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, ἔχει πλήρη τὸν χαρακτήρα τῆς τραγωδίας καὶ διεγείρει συνεχῆ ἀγωνίαν καὶ καθαρτήριον δοκιμασίαν τῶν ἡρώων. Ὡς πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐπισκόπησιν τοῦ μύθου τῆς Ἑλένης, παρατηρῶ ὅτι ἡ ἔρευνα θὰ ἦτο πληρεστέρα, ἂν συμπεριελάμβανε καὶ τὴν ἄποψιν τοῦ Ἡροδότου (B 120-121), ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ Ἑλένη ποτὲ δὲν μετέβη εἰς τὴν Τροίαν.

Τὸ κείμενον, καταλαμβάνον τὰς ἀριστερὰς σελίδας τοῦ βιβλίου, δὲν φαίνεται νὰ ἀκολουθῇ συγκεκριμένην τινὰ προηγουμένην ἔκδοσιν, μᾶλλον δ' ἔχει συντεθῆ κατ' ἐπιλογὴν ἐξ ἄλλων ἐκδόσεων ἐν συνεχεῖ παρακολουθήσει καὶ τῆς γραφῆς τῆς χειρογράφου παραδόσεως, ὡς τὸ αὐτὸ καταφαίνεται ἐκ τῶν συχνῶν ἀναφορῶν εἰς τὰ σχόλια τοῦ βιβλίου. Παρατηρεῖται ὅμως, ὅτι ἐνῶ εἰς τὰ σχόλια ἐπιδοκιμάζει μίαν ὀρισμένην γραφὴν, λ.χ. στίχ. 687 **δύσγαμος** καὶ δέχεται γραπτέον **δύσγαμον**,

δὲν διορθῶναι τὸ κείμενον. Ἔτσι ἡ μετάφρασις ἀντιστοιχεῖ ὄχι πρὸς τὸ ἔναντι κείμενον, ἀλλὰ πρὸς τὸ μὴ διορθωθὲν διορθωτέον. Ἡ περίπτωση δὲν εἶναι μοναδική. Πρβλ. 961 τὸ κείμενον γράφει πόθω, ἐνῶ εἰς τὴν μετάφρασιν ἐρμηνεύει πεσῶν, γραφὴν ἣν ῥητῶς ἐγκρίνει εἰς τὰ σχόλιά του. Ὅμοίως καὶ εἰς στίχ. 1138, 1337. Ἡ μετάφρασις εἶναι ποιητική, ἔνθα οἱ ἐξάμετροι ἱαμβοὶ ἀποδίδονται μὲ στίχους ἐνδεκασυλλάβους ἢ δωδεκασυλλάβους ἱαμβικούς. Εἰς τὰ χορικά ἡ στιχουργία εἶναι ἐλευθερωτέρα. Συνήθως οἱ δύο στίχοι τοῦ κειμένου ἀποδίδονται μὲ τρεῖς τῆς μεταφράσεως. Γενικῶς ἡ μετάφρασις ἀποδίδει ὀρθῶς τὸ νόημα τοῦ κειμένου καὶ εἶναι ἐπιτυχῆς μὲ τὰ μέτρα τῶν εἰς τὸ αὐτὸ ὕφος ποιητικῶν μεταφράσεων τῶν τελευταίων χρόνων. Ὅμως νομίζω, ὅτι ὡς πρὸς τὸ γενικὸν αὐτὸ ὕφος χωρεῖ ἔνστασις. Ἐρωτᾶται δηλαδὴ εἶναι τὸ πρέπον ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ ποιητοῦ νὰ ἀποκομίσῃ ἀπλῶς τὸ περιεχόμενον τῶν νοημάτων του καὶ μόνον αὐτό; Ἄν αὐτὸ εἶναι τὸ ὀρθόν, τότε ἄς κάμωμεν περὶ τὴν μετάφρασιν καὶ τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν τραγικῶν ἐξομαλύνοντες μάλιστα καὶ τὰς γλωσσικὰς ἀνωμαλίας καὶ οἱ ἀναγνώσται θὰ γνωρίζουν τι διηγήθησαν στὸν κόσμον οἱ μεγάλοι τοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο ὁ τρόπος νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους. Ὁ ποιητὴς ἔχει τὸν ἰδικόν του τρόπον μὲ τὸν ὅποιον βλέπει τὰ γεγονότα τοῦ κόσμου, ἔχει τὴν ἰδικήν του φιλοσοφίαν καὶ αὐτὴ ἐκδηλώνεται μὲ ὀρισμένην δομὴν λόγου, ἰδιαιτέρον τρόπον ῥοῆς τῶν ἰδεῶν, μὲ εἰκόνας τῆς ἐκλογῆς του, μὲ σχήματα λέξεως καὶ διανοίας— μὲ ὅλα δὲ τὰ ἰδικὰ του μέσα αὐτὰ δίδει εἰς τὰ λόγια του βάθος, ἀμεσότητά, γοργότητα, γοητείαν, πάθος' λ.χ. Ὁ στίχ. 229-232 Φεῦ φεῦ, τίς ἦ Φρυγῶν ἢ τίς Ἑλληνίας ἀπὸ χθονὸς ἔταμε τὰν δακρυόεσσαν Ἰλίῳ πεύκαν; ἔχουν ἓνα μεγαλεῖον μὲ τὴν δακρυόεσσαν πεύκαν, ποῦ ἐξανεμίζεται μὲ τὴν ἀναλυτικὴν περίφρασιν: «τὸ δεντρόπευκο ἔκοψε πούγινε συμφορὰ γιὰ τὴν Τροία δακρύβρεχτη». Βεβαίως τὸ νόημα δίδεται, δὲν δίδεται ὅμως ἡ ψυχὴ τοῦ Εὐριπίδου. Χάριν σαφηνείας καὶ χάριν τῆς στιχουργίας ὁ μεταφραστὴς ἔχει ἀναγκασθῆ νὰ μετατρέψῃ πλείστας εἰκόνας τοῦ Εὐριπίδου καὶ νὰ τὰς ἀλλοιώσῃ. Φυσικὰ ἔτσι κάμνουν ὅλοι οἱ μεταφρασταὶ τῶν ἀρχαίων ποιημάτων μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δίδονται εἰς τὸ κοινὸν καὶ τοὺς μαθητὰς ὄχι τὸ μεγαλεῖον τῶν ποιητῶν, ἀλλὰ τὸ εἶδωλον αὐτῶν—ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν Ἑλένη— καὶ τὸ εἶδωλον εἶναι ἡ ποίησις τῶν μεταφραστῶν. Θὰ ἦτο ἀπείρως προτιμότερον νὰ παραιτηθῶμεν τῆς ποιητικῆς μεταφράσεως ἢ νὰ τραπῶμεν πρὸς τὴν ἐλευθέραν στιχουργίαν καὶ νὰ ἀποδώσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν πιστότερον τὸν γνήσιον τρόπον ἐκφράσεως καὶ τὰς εἰκόνας τῶν δημιουργῶν.

Τὰ σχόλια μαρτυροῦν λογιότητα, ἐμβρίθειαν καὶ ἐπιμέλειαν οὐ τὴν συνήθη. Εἶναι πλούσια καὶ ποικίλα. Ἐρμηνευτικὰ τῆς ἐννοίας λέξεων, φράσεων δυσνοήτων, εἰδικῶν σημασιῶν καὶ ὑπονοουμένων γεγονότων' γλωσσικὰ μὲ ἀναλύσεις δυσκολονοήτων, ἐφαρμένων καὶ ὑπόπτων χωρίων καὶ μνειῶν τῶν ἀπόψεων τῶν παλαιῶν λογίων' ἰδιαιτέρα βάσανος τῶν ὑπονοουμένων ὡς ἐμβολίμων χωρίων καὶ συσχετίσεις Εὐριπίδειων ἐκφράσεων πρὸς ἀναλόγους ἄλλων ποιητῶν. Μυθολογικαὶ συσχετίσεις καὶ ἐπεξεγήσεις καὶ διασαφήσεις ἐκ τῶν εἰδήσεων παραστάσεως μυθολογικῶν γεγονότων εἰς ἔργα τῆς Τέχνης. Νοηματικαὶ ἀναλύσεις, κρίσεις τῶν ἰδεῶν τοῦ Εὐριπίδου, ἰδίᾳ ἐπὶ φιλοσοφικῶν προβλημάτων (τύχη, ἐπέμβασις θεῶν, μοῖρα) καὶ ἀναζήτησις ἐπιδράσεως ἐπ' αὐτοῦ παλαιότερων ποιητῶν καὶ φιλοσόφων, τέλος δὲ αἰσθητικαὶ κρίσεις ἐπὶ τῶν σκηνῶν τοῦ ἔργου, τῶν προσώπων καὶ τῆς δράσεως μετὰ μνειῶν τῶν ἀντιλήψεων τῶν νεωτέρων λογίων.

Γενικῶς ἡ ἐργασία τοῦ Ε.Χ. διὰ τὴν ὥραιαν Ἑλένην τοῦ Εὐριπίδου εἶναι ἱκανοποιητικωτάτη. Αἱ ἀκολουθοῦσαι ὀλίγαι παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τοῦ βιβλίου καὶ τῆς μεταφράσεως ἀφοροῦν γενικῶς εἰς τὸ εἶδος ὄλων τῶν

μεταφράσεων που βλέπουν το φῶς τῆς δημοσιότητας κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς. Ὁ μετὰ τὸ 1976 σιωπηρῶς καθιερωθεὶς γλωσσικὸς καταναγκασμὸς τῆς ἀνδραποδώδους μορφῆς (κατηγγέλθη δημοσίᾳ ὅτι ζηλωταὶ καθηγηταὶ ἠπειλήσαν καὶ κατήγγειλαν συναδέλφους των ὡς μεταχειριζομένους κατὰ τὴν διδασκαλίαν των λέξεις τῆς καθαρευούσης!) ἀναγκάζει πολλοὺς μεταφραστὰς νὰ μεταχειρίζονται λέξεις ἀδοκίμους. Δὲν ἐξέφυγε τῆς περιπτώσεως καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο. Αἱ ἐπιφωνήσεις τοῦ Εὐριπίδου *αἰαῖ, αἰαῖ, φεῦ φεῦ, ἰώ, ὦμοι, οἱ ἴγῳ, οἱ ἐγῳ*, μεταφράζονται στερεοτύπως μὲ τὸ *ἀλί*, ἐνῶ ὁ Εὐριπίδης δὲν ἀνέχεται τὴν μονοτονίαν. Ἐδῶ βλέπει τις τὴν εἰδικὴν ἐπίδρασιν τῶν προγενεστέρων θεατρικῶν παραστάσεων μὲ τὴν κραυγὴν *ἀλί!* Εἰς τὸ δράμα τοῦτο ὁ Εὐριπίδης μεταχειρίζεται κατὰ κόρον τὸ σχῆμα τῆς παλιλλογίας μὲ τὰς διπλὰς λέξεις: *βοᾶν βοᾶν, φίλαι φίλαι, ὄλβισαν ὄλβισαν* κ.ἄ. Εἰς τὴν μετάφρασιν ὑπάρχει ἡ διπλῆ ἀπόδοσις, ὅχι ὅμως εἰς ὅλα. Στίχ. 452 *τάχ' ὠσθήση βία*, μετάφρ. «καὶ θὰ ξεκουμπισθῆς *ταχιά* μὲ *βία*». Εἰς τὴν δημοτικὴν τοῦ λαοῦ (καὶ ὅχι τῶν Ἰνστιτούτων) τὸ *ταχιά* δὲν σημαίνει γρήγορα, ἀλλὰ αὔριον. Διὰ τοῦτο ἀτυχῆς εἶναι καὶ ἡ *ταχιά πορεία* τοῦ 1319 (*δρομαῖον*) ποῦ δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ *ταχεῖα*. Καὶ 1623 *εἶλον ἂν τάχα* θὰ τοὺς *ἐπιανα ταχιά*». Θῦμα τῆς κακοθεατρικῆς μεταφράσεως τῶν παλαιότερων εἶναι καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς λέξεως *ἔρις*, τῶν ἀπειραρίθμων περιπτώσεων τῆς Ἑλένης, μὲ τὴν συμβατικὴν καὶ ἐκτὸς λαϊκῆς χρήσεως λέξιν *ἀμάχη* στερεοτύπως, πλὴν εὐτυχῶς δύο περιπτώσεων ἐν 708 καὶ 1508 ὅπου τὸ *ἐρίδων* ἀπεδόθη μὲ «τὸν ἀγῶνα». Ἐν στ. 569 ἡ ἀπόδοσις τοῦ *εὐμενῆς* μὲ τὸ «ἄβλαβος» εἶναι ἄστοχος, διότι ἄβλαβος= ὁ μὴ βλάπτων. Τὸ *εὐμενῆς* δὲν ἔχει ἀντίστοιχον εἰς τὴν δημοτικὴν καὶ θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ τὸ υἱοθετήσωμεν — ὅπως, πολὺ ὀρθῶς, ὁ λόγιος συγγραφεὺς ἐχρησιμοποίησε τὰς λογίας λέξεις «ἀνεξιχνίαστος» καὶ «πολύτροπος». Ἐν 1042 *πεδίων ἄπειροι* καὶ 1117 *ῥόθια πεδία* (τοὺς κάμπους τῆς θάλασσης) προσφορωτέρα οὐχὶ ἡ κυριολεκτικὴ ἔννοια τῆς πεδιάδος, ἀλλὰ τοῦ ἐδάφους, τῆς ἐκτάσεως. Εἰς τοὺς στ. 1344 *ἔξ. τὸ ἀλαλᾶ*=μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ 1352 *τερφθεῖσ' ἀλαλαγμῶ*, ἡ μετάφρασις εἶναι ἄστοχος, ἀφοῦ, ὡς καὶ εἰς τὰ Σχόλια σημειοῦται, δὲν εἶναι δυνατὸν αἱ Χάριτες νὰ ἀλαλάζουν, οὔτε αἱ ἴδιαι μαζί μὲ τὴν Κύπριν τὰ κάμνουν *ἀλαλαγμόν*. Διὰ τοῦτο ἐδῶ ἡ *ἀλαλᾶ* σημαίνει τριψιδίαν καὶ ὁ *ἀλαλαγμός* συναυλίαν. Καὶ ἡ ἐν 1668 ἀπόδοσις τοῦ *ξένια* μὲ τὸ *φιλοξενίσματα* εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ποτὲ δὲν λέγει *φολοξενίζω* ἂν καὶ λέγει *ξενίζω*. Μὲ τὴν σύνθεσιν ἀλλάζει ὁ σχηματισμὸς τῶν λέξεων.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Νικ. Α. Μασουρίδη, Ἡ Γραμμικὴ Β, Ἀνάλυσις τῆς μεθόδου ἀποκρυπτογραφίσεως, Θεωρία, ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεία πινακίδων, Ἀθήναι 1989, σελ. 166.

Ἡ ἀποκρυπτογράφησις τῆς γραμμικῆς Β ὑπὸ τοῦ Ventris τὸ 1952 καὶ ἡ διαπίστωσις ὅτι αὕτη εἶναι φορεὺς γλώσσης ἑλληνικῆς ὑπῆρξε γεγονός σπουδαῖον, ἀτυχῶς ὅμως δὲν ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀξία πάντων τῶν συλλαβικῶν συμβόλων οὔτε δὲ καὶ οἱ προταθέντες κανόνες ἀναγνώσεως πείθουν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ἀναγνώσεως τῆς γραφῆς κατὰ τρόπον ἀπόλυτον. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ ζήτημα εὐρίσκεται εἰσέτι ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς Ἐπιστήμης ἐν ἀναμονῇ νέων δεδομένων, εἶναι εὐλόγος καὶ δικαιολογημένη πᾶσα ἐρευνητικὴ περὶ τὸ θέμα ἐνασχόλησις. Ἦδη μὲ τὴν ἀποκρυπτογράφησιν τῆς Γραμμικῆς Β εἶχεν ἀσχοληθῆ παρ' ἡμῖν πολὺ πρὸ τοῦ Ventris ὁ ἀείμνηστος Κ. Κτιστόπουλος, τραπεζικὸς, ἀνευρῶν πολλὰ